

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
مرکز آموزش مدیریت دولتی

فرمان حکومته

پیرامون مدیریت

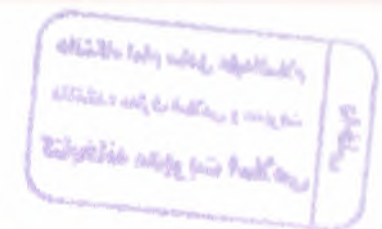
شرح عهدنامه

امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (ع)

به مالک اشتر

نگارش:

حجة الاسلام والمسلمین محمود قوچانی

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار:
۵	بخش اول: کلیات
۶	الف - ویژگیها و نکات برجسته فرمان
۶	۱- حکومتی بودن فرمان
۷	۲- فرمان الزامی است یا ارشادی
۷	۳- اصول اساسی و خطوط کلی در اداره نظام
۷	۱/۳- پرداخت مالیات
۷	۲/۳- جهاد و دفاع
۸	۳/۳- زمینه سازی اصلاح ملت
۸	۴/۳- آبادانی و عمران
۹	ب- توجه به افکار عمومی جامعه
۹	۱- منظور از دولتهای عدل و جور
۱۰	۲- نگاهی به سابقه تمدن مصر
۱۱	۳- چرا مالک انتخاب می گردد
۱۲	۴- توجه جامعه به رفتار مسئولین
۱۴	ج- توجه به روشهای صحیح سایر نظامها
۱۶	د- چگونگی برخورد با روشهای مسئولان سابق
۱۶	۱- آثار سنتهای نیک گذشتگان
۱۷	۲- پرهیز از مبارزه با سنتهای نیک
۱۸	۳- نکوهش تغییر سنتهای جاریه نیک
۱۹	ه- اهتمام به دستور العملها و بخشنامه ها و نحوه تنظیم آنها
۱۹	۱- گویا و رسا بودن بخشنامه ها
۲۰	۲- ضرورت توجه به دستور العملها
۲۰	۳- فایده التزام به عمل طبق دستور العمل

قوچانی، محمود
فرمان حکومتی: پیرامون مدیریت شرح عهدنامه امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام به مالک اشتر /
نگارش محمود قوچانی. - تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۴.
۲۲۵ ص.

ISBN 964-6517-71-4 ۴۵۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
کتابنامه به صورت زیر نویسی .
چاپ سوم: ۱۳۷۷

۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر.
۲. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. سیاست. ۳. اسلام و سیاست. الف. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه. برگزیده. فرمان مالک اشتر. شرح. ب. مرکز آموزش مدیریت دولتی. ج. عنوان. د. عنوان: شرح عهدنامه امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) به مالک اشتر. ه. عنوان: نهج البلاغه. برگزیده. فرمان مالک اشتر. شرح.

۲۹۷/۹۵۱۵ BP۲۸/۰۴۲۳ ق ۱۳۷۵
ق ش / ن ۹۶۲۵-۷۵ م

شابک	: ۹۶۴-۶۵۱۷-۷۱-۴	ISBN 964-6517-71-4
نام کتاب	: فرمان حکومتی پیرامون مدیریت	
تألیف	: حجة الاسلام والمسلمین محمود قوچانی	
ناشر	: مرکز آموزش مدیریت دولتی	
تیراژ	: ۳۰۰۰ جلد	
نوبت چاپ	: چهارم	
تاریخ انتشار	: ۱۳۷۹	
حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی:		
مرکز چاپ و انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی		
تلفن:	۲۲۲۲۶۲۷	دورنگار : ۲۲۲۳۹۶۷

بخش دوم: وظایف و تکالیف دولت	۲۳
الف - دولت و حقوق ملت	۲۴
۱- وظیفه دولت در برابر طبقات موجود در جامعه	۲۴
۲- راهنمایی دولت مردان جهت موفقیت در انجام وظیفه	۲۵
ب- دولت و مالیات	۲۷
۱- منظور از خراج و فلسفه وجوب و نقش آن	۲۹
۲- بستگی صلاح جامعه به برنامه ریزی صحیح در اخذ عوارض و مالیات و غیره	۳۰
۳- ارتباط تنگاتنگ دریافت عوارض و مالیات با عمران و شهرسازی	۳۰
۴- موارد ضرورت تخفیف عوارض و مالیات	۳۱
۵- آثار تخفیف عوارض و مالیات	۳۲
۶- عوامل ویرانی منطقه و موجبات فلاکت و پریشانی ملت	۳۳
ج- دولت و پذیرش صلح	۳۴
۱- شرط پذیرش صلح	۳۶
۲- فوائد و آثار صلح	۳۶
۳- هوشیاری کامل پس از پذیرش صلح	۳۷
۴- وفاء بعهد و پیمانهای که با دشمن منعقد می گردد	۳۸
۵- حيله گری در شکستن عهد و پیمان	۳۹
۶- کوشش در روشن کردن چهارچوب عهدنامه ها	۳۹
۷- خودداری از فسخ بناحق عهد و پیمان	۴۰
د- دولت و خونریزی	۴۱
۱- هشدار نسبت به کشتار و خونریزی و آثار آن	۴۲
۲- انتقام جویی خدای بزرگ در خونریزی	۴۳
۳- ضرورت قصاص در قتل عمد	۴۳
۴- مسئولیت دولت نسبت به خونهای بزه کار کشته شده هنگام کیفر	۴۴
ه- دولت و پرداخت حقوق کارمندان	۴۵
۱- ضرورت حقوق کافی برای کارگزاران	۴۵
۲- آثار و فوائد حقوق کافی کارگزاران	۴۶
۳- بررسی عامل تجاوز و دست درازی به بیت المال	۴۸

۴- شرائط برخورد با کارگزاران	۴۹
و- دولت و قوه قضائیه	۵۰
۱- گزینش قاضی	۵۲
۲- شرائط و اوصاف قاضی	۵۲
۳- وظائف دولت در برابر قاضی	۵۵
۴- مسئولیت دولت نسبت به قوه قضائیه	۵۸
ز- دولت و بازرگانان	۵۹
۱- نقش بازرگانان و تولیدگران	۶۰
۲- ضرورت ترویج معاملات سالم در جامعه	۶۱
۳- خیرخواهی برای بازرگانان و تولیدگران	۶۱
۴- بازرسی امور بازرگانان و تولیدگران	۶۲
۵- گروههای فاسد در میان بازرگانان و تولیدگران	۶۳
۶- جلوگیری از احتکار	۶۳
۷- برخورد با محتکران	۶۴
۸- مضرات بازرگانان و تولیدگران فاسد	۶۵
ح- ارتباط و همبستگی اقشار جامعه با یکدیگر	۶۶
۱- بطلان نظریه توحید طبقاتی	۶۸
۲- حق حیاتی طبقات در جامعه	۶۹
۳- نیاز کشور به ارتش و نیروهای مسلح و نقش آنان	۷۰
۴- نیاز کشور به مالیات و عوارض و نقش آن	۷۱
۵- نیاز کشور به قوه قضائیه و نقش آن	۷۱
۶- نیاز کشور به کارگزاران و نقش آنان	۷۲
۷- نیاز کشور به دفترداران و منشیان و نقش آنان	۷۳
۸- نیاز کشور به تجار و بازرگانان و نقش آنان	۷۳
۹- نیاز کشور به صنعتگران و تولید کنندگان و نقش آنان	۷۴
۱۰- وظیفه زمامداران و مردم نسبت به مستضعفین	۷۴

بخش سوم: وظایف و تکالیف اساسی مدیر ۷۷

الف- گزینش کارگزاران ۷۸

۱- ضرورت شناخت در گزینش ۸۰

۲- پرهیز از خوش گمانی و هوشیاری خود در انتخاب کارگزار ۸۱

۳- صفات لازم کارگزار هنگام گزینش ۸۲

۱/۳- تجربه کاری ۸۲

۲/۳- شرم و حیا ۸۳

۳/۳- پاکی و صلاحیت خانوادگی ۸۳

۴/۳- سابقه مسلمانی ۸۴

۵/۳- کارآئی بیشتر ۸۵

۶/۳- چهره امانت داری ۸۵

۴- آثار وجودی صفات ذکر شده در کارگزار ۸۶

ب- تقسیم کار و سازماندهی ۸۹

۱- ضرورت وجود تشکیلات اداری ۸۹

۲- خودداری از واگذاری چند مسئولیت به یک نفر ۹۰

۳- دو شرط اساسی در مسئولین مشاغل کلیدی ۹۰

۴- پاسخگوئی مسئول نسبت به کمیوهای سازمان ۹۱

ج- نظارت و کنترل ۹۲

۱- ضرورت بازرسی ۹۳

۲- نقش بازرسی ۹۳

۳- کیفیت بازرسی ۹۴

۴- شرایط و اوصاف بازرسان ۹۵

۵- اعتماد به بازرس ۹۵

۶- برخورد با خطا کار ۹۶

د- ارزشیابی ۹۷

۱- ضرورت ارزشیابی ۹۸

۲- چگونگی ارزشیابی ۹۹

۳- پرهیز از بی تفاوتی پس از ارزشیابی ۹۹

۴- برخورد مناسب با کارگزار به مقدار کارائی و ارزشها ۱۰۰

۵- عدم تاثیر حسب و نسب در ارزشیابی ۱۰۱

ه- تصمیم گیری ۱۰۲

۱- نیاز کشورداری به اصول و مبانی ۱۰۲

۲- ضرورت گفتگو و نظرخواهی در اتخاذ تصمیم ۱۰۳

و- انتخاب مستشاران ۱۰۴

۱- ضرورت مشورت در تصمیم گیری ۱۰۴

۲- شواهد مستشار ۱۰۵

۱/۲- عدم بخل ۱۰۵

۲/۲- عدم ترس ۱۰۶

۳/۲- عدم حرص ۱۰۶

۳- منشاء بخل و ترس و حرص ۱۰۷

د- سایر نکات لازم الرعاية در تصمیم گیری ۱۰۹

۱- موقعیت شناسی ۱۰۹

۱/۱- پرهیز از شتاب زدگی ۱۰۹

۲/۱- پرهیز از پیگیری های بی مورد ۱۱۰

۳/۱- پرهیز از سهل انگاری ۱۱۱

۴/۱- قرار دادن هر چیز بجای خود ۱۱۱

۲- خویشتن داری ۱۱۲

۱/۲- خودداری مدیر از روشهای منفی ۱۱۳

۲/۲- شتاب زدائی ۱۱۳

۳/۲- قوی ترین عامل جهت خویشتن داری ۱۱۴

۳- شک و تردید ۱۱۵

۱/۳- تحبیر و سرگردانی ۱۱۵

۲/۳- وظیفه مدیر هنگام شک و تردید ۱۱۶

۳/۳- کمابیه اطاعتشان واجب است ۱۱۸

۴/۳- وابستگی اطاعت خدا و رسول و امام با یکدیگر ۱۱۸

بخش چهارم: اوصاف مدیر	۱۲۱
۱- اوصاف اساسی مدیر	۱۲۲
۱/۱- تقوی	۱۲۳
۲/۱- برگزیدن اطاعت حق تعالی	۱۲۴
۳/۱- پیروی از قرآن	۱۲۴
۴/۱- یاری دین خدا	۱۲۵
۵/۱- کنترل نفس	۱۲۶
۶/۱- بهترین پس انداز برای یک مسئول	۱۲۸
۲- شرایط مسئولین مشاغل کلیدی	۱۲۹
الف- ویژگیهای مثبت	۱۳۳
۱- تقوی و انقیاد	۱۳۳
۲- ورع	۱۳۳
۳- صداقت	۱۳۴
۴- پاک دامنی و پاک دستی	۱۳۴
۵- سعه صدر	۱۳۴
۶- اصالت خانوادگی	۱۳۵
۷- دودمان صالح	۱۳۵
۸- حسن سابقه	۱۳۶
۹- استقامت در برابر مشکلات	۱۳۶
۱۰- بلند همت	۱۳۷
۱۱- شجاعت	۱۳۷
۱۲- پوزش پذیری	۱۳۷
۱۳- مهربانی با مستضعفین و قاطعیت با قدرتمندان	۱۳۸
۱۴- مردم دار و باگذشت	۱۳۸
۱۵- دست و دل باز بودن	۱۳۹
۱۶- کوشا در انجام وظائف	۱۳۹
۱۷- مسئولیت پذیری با جان و دل	۱۴۰
۱۸- دل به دیگران نیستن	۱۴۰

۱۹- صراحت لهجه در حق گوئی	۱۴۰
۲۰- سبکبار بودن	۱۴۱
۲۱- بازدارنده فرادست از خواسته های نفسانی	۱۴۱
۲۲- یاور ظالمان نبودن	۱۴۲
۲۳- دارای اخلاق فاضله	۱۴۲
۲۴- بهترین	۱۴۳
ب- ویژگیهای منفی	۱۴۴
۱- داشتن مسئولیت در نظام طاغوت	۱۴۴
۲- مستی و غرور برخاسته از مسئولیت	۱۴۴
۳- ناآگاهی به شخصیت خود	۱۴۵
۴- چاپلوسی	۱۴۶
۵- بی توجهی به نامه ها و گزارش ها	۱۴۷
۶- ناتوانی در برابر قراردادهای	۱۴۷
۷- ناتوانی در فسخ قراردادهای	۱۴۸
ج- ویژگیهای معنوی	۱۴۸
ج/الف- خلوت با خدا	۱۴۸
۱- روش عبادی شدن کلیه فعالیتها	۱۴۹
۲- اهمیت خلوص در فرائض الهی	۱۵۰
۳- توجه به اسباب تقرب	۱۵۱
۴- اختصاص دادن بهترین اوقات را به راز و نیاز	۱۵۲
۵- استفاده از نیروی بدنی در راه خدا	۱۵۲
ج/ب- عبادتهای اجتماعی	۱۵۴
۱- مراعات میانه روی در عبادات دسته جمعی	۱۵۴
۲- مراعات عدم تحمیل بر جامعه	۱۵۵
۳- مراعات حال اضعاف افراد	۱۵۶
بخش پنجم: آفات مدیریت	۱۵۷
الف- غرور و تکبر	۱۵۸

- ۱- پست و مقام، غرور آفرین و علت تکبر است ۱۵۹
- ۲- پرهیز از غرور و خودپسندی و خودخواهی ۱۶۰
- ۳- روش مبارزه با غرور ۱۶۰
- ۴- عرض اندام در برابر عظمت پروردگار ۱۶۱
- ب- امتیاز دادن به اطرافیان ۱۶۳
- ۱- اطرافیان و خصلت و خواسته‌های آنان ۱۶۴
- ۲- چگونگی برخورد با انتظارات اطرافیان ۱۶۴
- ۳- پرهیز از امتیاز دادن به اطرافیان ۱۶۵
- ۴- نتیجه امتیاز دادن به اطرافیان ۱۶۵
- ج- اختصاص دادن اموال عمومی به خود ۱۶۶
- ۱- پرهیز از انحصارطلبی ۱۶۶
- ۲- پرهیز از تجاهل ۱۶۷
- ۳- دامن‌گیری حق مظلوم ۱۶۸
- بخش ششم: روشهای مدیریت** ۱۶۹
- الف- مباشرت در انجام کار** ۱۷۰
- ۱- مقام مسئول هر چند بلند پایه باشد از مباشرت در کار رهایی ندارد ۱۷۰
- ۲- سر ضرورت مباشرت مسئول در بعضی از کارها ۱۷۱
- ۳- پاسخ به نیازمندیهای ملت همانند پاسخ به مسئولین کشوری ضروری است ۱۷۲
- ب- انجام به موقع کارها ۱۷۳
- ۱- مسئولیت انسان در برابر نعمت‌های هر روز پروردگار ۱۷۳
- ۲- حدوث تغییرات با گذشت زمان ۱۷۴
- ۳- پرهیز از تاخیر کار روز به فردا ۱۷۴
- ج- دادگری و عدالت ۱۷۵
- ۱- ضرورت انصاف ۱۷۷
- ۲- آثار ستم به پندگان خدا ۱۷۸
- ۳- معیار و ملاک عدالت ۱۷۹
- ۴- نقش اطرافیان مسئولان نسبت به دولت ۱۸۰

- ۵- نقش ملت نسبت به دولت ۱۸۱
- ۶- بهترین موجبات خوشنودی زمامداران ۱۸۱
- ۷- عدم تبعیض بین نزدیکان و بیگانگان ۱۸۲
- ۸- نه‌راسیدن از اجراء حق ۱۸۲
- د- جلب اعتماد ۱۸۳
- ۱- قضاوت‌های مردم درباره مسئولان ۱۸۳
- ۲- چگونگی برخورد جهت رفع سوء تفاهم ۱۸۴
- ۳- دستاوردهای تبیین اعدا ۱۸۵
- ه- عیب‌پوشی ۱۸۶
- ۱- انسان و عیب‌های او ۱۸۶
- ۲- طبیعت انسانها نسبت به یکدیگر ۱۸۷
- ۳- وظیفه زمامدار نسبت به فساد موجود در جامعه ۱۸۸
- و- عفو و بخشش ۱۸۹
- ۱- انسان و لغزش ۱۹۲
- ۲- چگونگی برخورد با ملت و زیردست ۱۹۳
- ۳- هشدار به مدیر (مسئول) ۱۹۳
- ۴- خط مشی نسبت به حالت‌های انفعالی مدیر (مسئول) بعد از برخورد ۱۹۴
- ۵- انفعال بر اثر پست و مقام ۱۹۵
- ۶- پرهیز از عوامل عداوت را ۱۹۶
- ۷- کیفیت برخورد با آنچه که وضعیت روشن ندارد ۱۹۶
- ۸- مدیر (مسئول) و سم پاشان ۱۹۷
- ۹- منت‌گذاری پس از احسان ۱۹۸
- ۱۰- بزرگ پنداشتن خدمات خود ۱۹۸
- ۱۱- خلف وعده نمودن ۱۹۹
- ۱۲- بهترین روشها جهت خوش‌گمانی به ملت ۲۰۰
- ۱۳- آثار خوش‌گمانی به ملت ۲۰۰
- ۱۴- افرادی که شایسته خوش‌گمانی هستند ۲۰۱
- ز- دلجویی از کارگزاران ۲۰۲

- ۱- لزوم رسیدگی مدیر (مسئول) به امور کارگزاران تحت امر ۲۰۳
- ۲- پرهیز از بزرگ پنداشتن خدمات انجام شده نسبت به کارگزاران ۲۰۴
- ۳- مداومت بر کمک به کارگزاران تحت امر ۲۰۴
- ۴- پرهیز از غفلت نسبت به کارهای جزئی ۲۰۵
- ۵- بیان معیار ارزشی مدیر (مسئول) ۲۰۵
- ۶- برترین عامل خوشوقتی زمامداران ۲۰۶
- ۷- شرائط دلسوزی ملت برای دولت ۲۰۶
- ۸- قدردانی مدیر از حمایت ملت و آثار آن ۲۰۷
- ح- ارتباط مستقیم با مردم ۲۰۸
- ۱- تخصیص مقداری از زمان جهت ملاقات با مردم ۲۱۰
- ۲- پرهیز از فاصله گرفتن با مردم ۲۱۱
- ۳- مفاسد فاصله گرفتن مسئولان از مردم ۲۱۱
- ۴- زمینه سازی جهت آزاد صحبت نمودن مراجعین ۲۱۳
- ۵- کیفیت برخورد مدیر (مسئول) با ارباب رجوع ۲۱۴
- ط- رسیدگی به مستضعفین ۲۱۵
- ۱- تأکید شدید نسبت به مراعات حال طبقه ضعیف ۲۱۶
- ۲- حفظ حقوق مستمندان مسئولیتی است از جانب حق تعالی بر عهده مسئولان ۲۱۷
- ۳- اختصاص دادن مقداری از بیت المال به فقراء ۲۱۷
- ۴- پرهیز از بی توجهی به حقوق فقرا ۲۱۸
- ۵- رسیدگی به افرادی که دسترسی به مسئولین ندارند ۲۱۸
- ۶- تعیین بازرسان صالح جهت دلجوئی از مستمندان ۲۱۹
- ۷- کیفیت برخورد با مستمندان شناخته شده ۲۲۰
- ۸- توجه ویژه به قشر خاصی از مستمندان ۲۲۰
- ۹- دشواری دستگیری از فقراء بر مدیران ۲۲۰
- ۱۰- راهنمایی جهت آسان شدن دستگیری از مستمندان ۲۲۱
- خاتمه: ۲۲۳
- نکته جالب ۲۲۵

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

مقدمه:

قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

... فَأَعْلَمُ أَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ هُدًى وَ هَدًى فَأَقَامَ سُنَّةَ مَعْلُومَةٍ وَ
 أَمَاتٍ بِدْعَةٍ مَجْهُولَةٍ ... وَ إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَ ضَلَّ بِهِ فَأَمَاتَ سُنَّةَ
 مَأْخُودَةٍ وَ أَحْيَا بِدْعَةٍ مَتْرُوكَةٍ.

بدان و آگاه باش محققاً "برترین بندگان حق نزد خداوند پیشوای عادل است که
 هم خود هدایت یافته و هم عامل هدایت دیگران است و بر این اساس سنتها و
 شیوه‌هایی را که در نزد شرع و عقل معلوم و معروف است استوار می‌گرداند و پدیده‌های
 (اعتقادی و اخلاقی و عملی) که نه ریشه‌ای در شرع دارد و نه پایه‌ای در عقل را نیز از بین
 می‌برد. و محققاً "بدترین انسانها در محضر حق سبحانه و تعالی آن مقتدی و رهبر
 ستیگری است که هم خودگمراه است و هم عامل گمراهی دیگران، و بر همین اساس از
 طرفی سنتها و روشهای شناخته شده و متخذ از عقل و شرع را از بین برده و از طرف
 دیگر احیاگر سنتهای جاهلی که هم از دیدگاه عقل متروک و مردود است می‌باشد.

انگیزه رشد و تکامل از مهمترین عواملی است که همواره موجب تحرک و
 فعالیت و تحول و پیشرفت و پیدایش تمدن و علوم و فنون و گسترده‌گی معارف و امید و
 نشاط در زندگی انسانها شده است و از این رو به عنوان اساسی‌ترین و ارزشمندترین
 اصل برای جوامع بشری شناخته شده است و اساساً "هدف خداوند متعال از آفرینش
 بشر به صورت موجودی مختار و حامل استعدادهای گوناگون و متضاد (إِنَّا
 خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَشْجَاءٍ نَبْتَلِيهِ) چیزی جز تکامل و عظمت روحی وی و درک
 مقام یقین نیست و نیل به مقام شامخ عبودیت که فلسفه آفرینش جن و انس است (وَ مَا
 خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) جز از مسیر رشد استعدادهای فطری میسر نبوده و
 درک مقام یقین جز از طریق عبودیت حق تعالی میسر نمی‌باشد (وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى
 يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ) و اساساً "عروج تکامل و تفرج در پستان عبودیت مستلزم طی طریق رشد

و سبیل هدایت، و زاد راه سالک طریق تقوای الهی (یعنی انجام اوامر و ترک مناهی خداوند سبحان است که (لَا يَنْتَهِ عَهْدِي الظَّالِمِينَ).

رهبری انسانها و بسیج نیروهای عظیم نهفته آنها در مسیر تکامل چه در بعد اجتماعی و زندگانی این جهانی و چه در بعد روحانی و معنوی و سلوک الی الله عالیتین و مشکل ترین مقام انسانی است. کسی که شرایط رهبری و مدیریت را نداشته باشد قادر نخواهد بود نیروهای شگرف و ناشکفته انسانها را به سوی سازندگی و ابتکار بسیج دهد و نابسامانیهای را سامان بخشد.

اسلام عزیز در تمام دستورات و قوانین خود بیش از هر چیز انسانیت را محور قرار داده است و اصل در برنامه های فردی و اجتماعی نیز باید رشد صفات انسانی باشد و اقتصاد و مادیات جز وسیله ای جهت هرچه بهتر و سریعتر رسیدن به این هدف والا نباید باشد.

هر جامعه مجموعه واحدی است که به منظور رشد و تحول اجتماعی تمام ارکان و اجزاء آن باید هدف و مسیر واحد و شیوه های متناسب و هماهنگ جهت نیل به اهداف تحول و تکاملی داشته باشند. هدف اصلی و مسیر حرکت و مراحل رشد و تکامل در جامعه اسلامی در پرتو دین و مکتب تبیین می شود و مسلمانان به کلیه اوامر و نواهی و قوانین و مقررات دین به عنوان ره آورد وحی و حکم حکیم متعال نگریسته و آنها را مصون از هرگونه خطا و سهو و غرض می دانند و عمل بدانها را به عنوان عبادت بر خود فرض دانسته و سعادت ابدی خویش را در گرو عمل بدانها می دانند، لذا انگیزه لازم برای اجرای دستورات و قوانین و مقررات آن در تمام ارکان و اجزاء جامعه موجود بوده و در نتیجه کل جامعه بطور هماهنگ و هم جهت به منظور نیل به اهداف تعیین شده حرکت خواهند نمود و در این صورت است که امر خطیر ارشاد هدایت و رشد و تکامل جامعه امکان پذیر می گردد.

از مهمترین کمبودها و نقائص اصولی و ریشه ای و علل عدم پیشرفت و تکامل جهان اسلام در طول تاریخ که از همان آغاز پیدایش اسلام به ویژه پس از شهادت حضرت امیر علیه السلام تا قبل از بنیان گذاری جمهوری اسلامی ایران وجود داشته است عدم استقرار نظام و حکومت اسلامی به رهبری امام معصوم علیه السلام و یا ولایت فقیه است که بدین سبب هیچگاه مجالی برای بکار بستن و اجرای قوانین و دستورات و اصول و ضوابط و حاکمیت ارزشهای اسلامی و مدیریت و رهبری جامعه توسط مردان

الهی بدید نیامده است تا امکان و قابلیت اجرایی ضوابط اسلامی و شیوه های مدیریت و هدایت و رهبری جامعه و ملکات و فضائل در رشد و هدایت و تکامل فرد، خانواده و جامعه و هنر و قدرت رهبری مردان حق به منصه ظهور برسد تا سینه تاریخ منقوش از پرتو نور آنها گشته و زمین که همواره جولانگاه تاخت و تاز ارباب زر و زور و یاغیان سنگر بوده است، باری شاهد حاکمیت قانون حق و اجرای عدالت باشد، لذا در طول تاریخ مسلمین قدر و ارزش گوهر گرانبهای دین و مکتب و دُرّ ثمین امامت و ولایت را آنطور که بایسته و شایسته است ندانسته اند و توان و استعداد خود را باور نداشته اند و این از مؤثرترین عوامل بازدارنده و موانع پیشرفت بوده است.

پس از به ثمر نشستن نهال مقدس انقلاب به رهبری حکیمانه امام خمینی (قدس سره) و ثبوت ارکان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و حاکمیت دین حق و ارزشهای اسلامی بر مرز و بوم ایران اسلامی و با برخورداری از رهنمودهای قولی و فعلی امام عزیز و تلمذ در مکتب معلم بشریت که به حق راه و رسم چگونه زیستن و چگونه مردن را به هشیاران و مشتاقان عالم آموخت و همچنین پس از تنظیم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اقتضاء می نمود که شیوه های منحن حاکم بر دستگاه های اجرایی طاغوتی زده شده شود و به منظور اداره امور در راستای اهداف و آرمانهای رهبر فقید انقلاب قوانین، ضوابط و مقررات، شیوه ها و عناصر، برنامه ها و آموزشهای متناسب با فرهنگ الهی و نجات بخش اسلام جایگزین گردد.

از این رو مرکز آموزش مدیریت دولتی که براساس قانون عهده دار مسئولیت خطیر آموزش کارکنان و بویژه مدیران در سطوح مختلف است طی سالهای پس از انقلاب شکوهمند اسلامی همواره بر آن بوده است تا با فراهم آوردن وسائل و ابزار کار، آموزش مدیریت را مورد توجه قرار دهد.

مدیر در هر رده ای که قرار داشته باشد از مدیران ارشد و عالی در برنامه ریزی و رهبری و تعیین سیاستهای کلی و خط مشی ها تا مدیران پایه در سرپرستی مستقیم و نظارت بر عملیات، برای موفقیت در انجام وظایف سازمانی خود نیازمند به کسب اطلاعات کافی می باشند.

بدیهی است آموزش صحیح مدیران و در اختیار قرار دادن ابزار مناسب کار باعث پرورش و آماده شدن مدیران شایسته، مبتکر و خلاق می شود و برخورداری آنان از ویژگیهای اخلاقی و انسانی باعث رشد و تکامل مدیریت در سطح کشور خواهد گردید.

این مرکز براساس رسالت سنگین و مهم خود در آموزش و بهسازی کارکنان دولت و همچنین تبیین فرهنگ اسلامی اقدام به فعالیتهای مطالعاتی و تحقیقاتی و پژوهشی در ابعاد گسترده و تدوین و تألیف کتب و جزوات درسی نموده است و از دانشمندان و محضر علماء در این خصوص بهره برده است.

با عنایت به مطالب فوق بررسی مدارک و منابع اسلامی درخصوص مسائل مربوط به مدیریت به منظور تدوین نظام مدیریت اسلامی ضرورت و اهمیت ویژه‌ای یافت.

یکی از مهمترین منابع در این مورد نهج البلاغه می‌باشد که از مهمترین بخشهای آن عهدنامه‌ای است که حضرت علی علیه‌السلام بعنوان یک خط مشی رهبری برای مالک اشتر از فرماندهان لایق و شایسته‌شان ترسیم فرمودند.

کتاب حاضر که توسط حجة الاسلام والمسلمین قوچانی تهیه و تدوین گردیده است شرح و بسط این عهدنامه می‌باشد ایشان که چندین سال است بعنوان مشاور ریاست محترم مرکز به تحقیق و تدریس در دوره‌های مختلف مرکز مشغول می‌باشند، ضمن اشراف کامل به مسائل مربوط به مدیریت متداول و احساس نیاز در مورد تدوین نظام مدیریت اسلامی به این کار مبادرت ورزیدند.

در خاتمه ضمن تشکر از زحمات و مساعی عالمانه استاد محترم که باتوجه به اشتغال در سایر مسئولیتهای مهم با اهتمام لازم امور مربوط به ویراستاری، مطابقه و اعرابگذاری و ... این اثر گرانقدر را به انجام رساندند و همچنین تشکر از عنایت و پشتیبانی‌های بی دریغ ریاست محترم مرکز آموزش مدیریت دولتی برادر ارجمند و دانش‌پرور جناب آقای مهندس اکرام جعفری که زمینه چاپ و نشر این تألیف ارزشمند را فراهم نمودند و لازم است از همکاری صمیمانه جناب آقای سبحانی مدیر محترم مؤسسه چاپ و انتشارات مرکز و سایر همکارانشان که بنحوی از انحاء با اولویت ویژه تمامی امور مربوطه را دنبال نمودند تشکر گردد.

قطعا نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران علاوه بر تکمیل و تکامل کتاب موجبات مسرت دست‌اندرکاران را نیز فراهم نمود.

مرکز آموزش مدیریت دولتی
مدیریت معارف اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ بِاعْتِاقِ الرُّسُلِ وَ خَيْرِ الْمُرْسَلِينَ وَالصَّلَاةُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنَامِ وَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ
وَالسَّلَامُ عَلَى أَخِيهِ وَ ابْنِ عَمِّهِ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ وَ أَوْلَادِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْهَدَاةِ الْمَهْدِيِّينَ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِقِيَّةِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِينَ إِمَامَنَا وَ صَاحِبَنَا وَ هَادِيَنَا وَ
وَلِيَّ أَمْرِ الْعَالَمِينَ وَ اللَّعْنَةُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ مِنَ الْآنَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ

پیشگفتار:

یکی از مهمترین فرمانها و دستورالعملهای سیدالاولیاء، قائدالفرامحجلین، امام العسکین، امیرالمؤمنین، علی بن ابی طالب علیه آلاف التحية والثناء والسلام در نهج البلاغه که تالی تلوقرآن مجید به شمار رفته و برتر از هر کلام مخلوق و آدمی به حساب می‌آید عهدنامه‌ای است که مولی به عنوان یک خط مشی رهبری در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، اخلاقی، دفاعی، آبادانی برای جناب مالک اشتر نخعی^۱

۱- شیخ طوسی (فقه) در کتاب رجال نقل می‌فرماید هنگامی که خبر شهادت مالک به امیرالمؤمنین علیه السلام رسید اظهار تأثر نموده و فرمود:

«لَقَدْ كَانَ لِي مِثْلُ مَا كُنْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص)» همچنان که برای رسول الله (ص) بودم مالک نیز برای

یکی از فرماندهان شایسته، لایق، مطیع، زبردست، شجاع، فعال، انسان، هنگام اعزام وی جهت ولایت و حکمرانی در مصر ترسیم فرموده و مخاطب در این فرمان گرچه جناب مالک اشتر بوده اما مطالب دُررباری که در آن آمده است دستورالعمل پویائی

من چنین بود.
و شیخ کشی (ره) نیز در کتاب رجال نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «رَحِمَ اللَّهُ مَالِكًا، وَ مَالِكًا؟ عَزَّ عَلَىٰ يَهْ هَالِكًا، لَوْ كَانَ صَخْرًا لَكَانَ صَلْدًا، وَ لَوْ كَانَ جَبَلًا لَكَانَ قَنَدًا، وَ كَأَنَّهُ قَدَمَتِي قَدًا».
خدا مالک را بیامزد چه مالکی بود؟ مرگ او برای من سنگین بود. اگر سنگ بود سنگی سخت بود. و اگر کوه بود کوه بزرگی بود. و مثل این که شقه ای از بدن من جدا شده بود.
و سید رضی (قده) در نهج البلاغه آورده است که هنگام رسیدن خبر فوت مالک به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:
«مَالِكٌ وَ مَالِكٌ؟ وَ اللَّهُ لَوْ كَانَ جَبَلًا لَكَانَ قَنَدًا وَ لَوْ كَانَ حَجَرًا لَكَانَ صَلْدًا، لَا يَزُوقُهُ الْحَافِرُ وَ لَا يُولِي عَلَيْهِ الْعَاثِرُ»

مالک رفت اما چه بود؟ سوگند به خدا اگر کوه بود کوه بزرگ و شاخصی بود. و اگر سنگ بود سنگی سخت بود که هیچ حیوان شُم دار رهنورد توانائی بالا رفتن بر آن، را نداشت و هیچ پرنده ای قدرت پرواز به آنرا نداشت.

جناب مالک (ره) علاوه بر آنکه از بازوان پرتوان مولای متقیان و از فرماندهان عالی رتبه ارتش آن حضرت و از شجاعت فوق العاده ای برخوردار بود (اگر دشمن احساس می کرد در لشکر مقابل مالک حضور پیدا کرده است در جا خود را می باخت) علاوه بر کمالات ظاهری وی از شجاعت خارق العاده درونی و نفسانی نیز برخوردار بود که به مراتب از شجاعت ظاهری او ارزنده تر است.

به عنوان نمونه در تاریخ آمده است در جنگ صفین پس از درگیری دو روز و یک شب مالک خود را به نزدیکی بارگاه معاویه رسانیده و چیزی باقی نمانده بود که با کشتن معاویه غائله جنگ و فتنه بین مسلمانان را خاتمه دهد. عمرو عاصی که از شیاطین دهر و زمان بود و در لشکریان معاویه حضور داشت با مکر و حيله و شیطنت پیشنهاد نمود که لشکریان معاویه قرآن را بر سرنیزه کنند به معنی این که ما تسلیم حکم قرآن هستیم، آن قشر از خشک مقدسها و متحجرین و نادان هائی که همیشه بزرگان و رهبران در طول تاریخ گرفتار آنان هستند (و امام راحل ما (س) نیز گرفتار این قشر بود) آمدند خدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه الصلاة والسلام و از او خواستند که دستور دهد، مالک از ادامه جنگ و خونریزی خودداری کند و به جایگاه خود برگردد حضرت در پاسخ فرمودند که این طرح (قرآن را بر سر نیزه بردن) غیر از مکر و حيله چیز دیگری نیست آنان نپذیرفتند و در برابر ولی امر خود ایستادگی کردند و اظهار داشتند که چنانچه مالک باز نگردد با همین شمشیرها تو را خواهیم کشت که مولا ناچاراً دستور بازگشت مالک را صادر و مالک در راستای اطاعت از ولی امر و رهبر خود از ادامه جنگ منصرف گردید.

مالکی که در حدود ۴۰ ساعت درگیر جنگ سخت است و پس از کشته شدن تعداد زیادی از مسلمانان و لشکریان حضرت امیر(ع) و رسیدن وی به نقطه نهائی که بعد از چند لحظه بر دشمن به کلی فائق و پیروز می گردد تمام این آرزوها و خواسته ها را در برابر فرمان رهبر و ولی امر خود نادیده می گیرد و از آنها منصرف شده و بمحض صدور فرمان امام باز می گردد که این رفتار از بزرگترین شاخصه های شجاعت و قدرت نفس او به شمار می آید. (رَحِمَ اللَّهُ مَالِكًا وَ مَا أَذْرَاكَ مَا هَالِكًا).

است برای تمام حق جوین و دولت مردان و کسانی که آرزوی پیاده شدن حکومت عدل و نظام جمهوری اسلامی به تمام معنی الکلمه را دارند.

در این فرمان فرازاها و بخشهای متعدد و گوناگونی آمده است که در هر یک از آن قسمت ها درس بزرگی است برای هر یک از مسئولین و مدیران در تمام سطوح و چنانچه مسئولین محترم محتوای آن را به عنوان یک سرمشق در روش کاری و فعالیت های اجتماعی خود قرار دهند اداره در نظام جمهوری اسلامی ایران از بالاترین سطوح مدیریت در جهان برخوردار خواهد بود و برتری خود را بر سایر مدیریت های دنیا در اسرع وقت به اثبات خواهد رسانید.

اینگ فزازه های مختلف این فرمان مقدس در ابعاد گوناگون در شش بخش و خاتمه مورد بحث و نظر قرار خواهد گرفت.

